

La lliga del Bon Mot: una creuada per una llengua pura

Quim Torra

“Bon Mot, llibertat i imperialisme, veus aquí la rica ascensional gamma de la Catalunya del pervindre... Sens puresa del llenguatge no somniem amb llibertats ni preponderàncies de cap mena. Sense Bon Mot, acontentem-nos amb l'únic patrimoni nostre degradant, merescuda herència d'un atavisme de raça. Somniar amb grandeses engendrant només vileses és aberració. Pensar-nos ésser, portant la destrucció en els nostres llavis seria de dement. Crear ideals de llibertat i imperi sense la llibertat del nostre esperit i l'imperi de la nostra voluntat fóra summa estultícia. A un dement no l'ompliu d'or les butxaques. A un estúpid barreu-li, si podeu, el camí de les llibertats. L'edifici de la definitiva grandesa catalana no el comenceu pas per la teulada; fonamenteu, abans que tot, la primera pedra: Bon Mot”! (del llibre “Parleu bé, si us plau”)

Va ser una bellíssima batalla. Tota una vida en armes dialèctiques, lluitant per una idea, enarborant un bandera, en una mà i la creu en l'altra, sense defallences, endavant, sempre endavant, per una llengua pura, sense mal mots que la corrompessin, extirpant-ne quirúrgicament les blasfèmies que degradaven un esperit i, per tant, l'ànima de tot un poble. Va ser gairebé una missió divina, una creuada etimològica formidable, cremant mots infidels impurs.

Ricard Aragó (que escollí el pseudònim Ivon l'Esclop per guanyar-se una certa respectabilitat d'opinador públic) va néixer a Santa Coloma el 1884 i va morir el 1963. En aquella ciutat de petits comerciants i pagesos que s'obria al segle XX, Aragó va arribar ben aviat a una conclusió: teníem la llengua malalta, la paraula viva se'ns podria, ens balancejàvem entre l'ús pervers de dos grans blasfèmies: el mot fecal (groller, baix, brut, flatulent, inoportú, infamant) i el verb viril i immoral de Catalunya (el “fotre”). Per ell, els que renegaven eren “fills bords que no pertanyien a la família humana i cristiana, un rebroll de Satanàs, una espurna roenta i fastigosa de l'infern”. I va arrogar-se

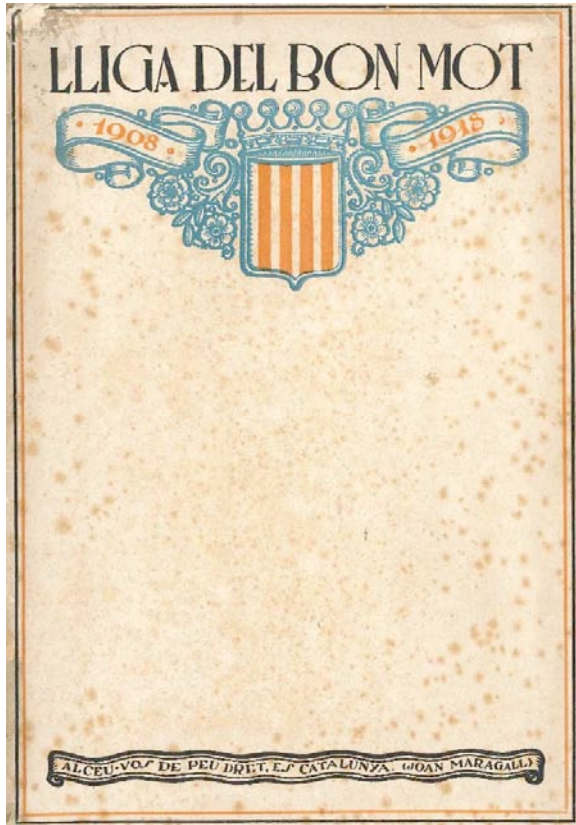
una missió: treballar ardidament per la dignificació del nostre verb parlat.

Com un inquisidor modern de la llengua, va aparèixer en escena Ivon l'Esclop. El 26 de gener de 1908, al Diari de Girona, publicava un primer article incendiari. Una mica més tard, en un altre dirigit al poeta Joan Maragall, de 27 de maig de 1908, posava les bases de la seva doctrina: calia desinfectar el llenguatge parlat, la paraula viva, de tota mena d'impureses i monstruositats. Només amb una llengua pura, cristiana, podria assolir-se la netedat de cos i ànima i estar en disposició de combregar amb Déu. Pep Vila, en un article a la Revista de Girona, va dir: “La Catalunya fidel a **Déu i a sa Pàtria** que renaixia després de llargs períodes de fosc necessitava d'un programa de descontaminació i de puresa lingüística. Hi havia un intent per part de les elits dirigents de guiar els estrats més baixos de la societat. S'agermanaven les idees de Pàtria, Divinitat i Aristocràcia. Així ho pensava el nostre escriptor Ruyra, i Ivon L'Esclop a la Veu de Catalunya (2-6-17) deia: Purificar-se, per ésser una cultura, o renegar per semblar un patois”.

Un exèrcit es va posar en marxa i, al capdavant, Ricard Aragó. Aprofitant una estada de la família Maragall a les Termes Orion, els feia arribar les seves reflexions. Maragall, entusiasmant, publicava un article a finals de 1908 a La Veu de Catalunya, “Alerta!”, que no era res més que un crit d'encoratjament a aquell capellà irredent. I amb aquell crit i amb la seva fe, va començar l'apostolat filològic d'Aragó per tot el país, que es convertiria en un autèntic huracà cultural: la Lliga del Bon Mot.

Existeix al fons Ricard Aragó de la Biblioteca de Catalunya un exemplar de la memòria d'activitats d'aquesta organització. La seva lectura és escruixidora. Hi és relatada una activitat febril feta de conferències, meetings, publicació de fullets, edició de llibres i de cartells. La visionària idea de la propaganda política d'Aragó el portà a treballar-se l'opinió pública amb

manifestos, cartes als diaris, articles. Tot li servia, de tothom en demanava la col·laboració (Carner, Ruyra, Ors, Montoliu. Junoy, les filles de Maragall i Prat de la Riba, etc). Conscient que necessitava del mecenatge, trobà en Francesc Moragas, l'artífex de "la Caixa", un fidel i devot seguidor que l'ajudà i li donà suport. Fruit d'aquella amistat va ser la inauguració de la primera biblioteca pública de La Caixa, a Santa Coloma, la ciutat natal d'Aragó.

Ivon l'Escop, el nostre Torquemada de la llengua, no va deixar mai d'intervenir a tot arreu, a prop dels poder públics, en demanda de sancions, lleis o circulars contra la blasfèmia; es va adreçar també als centres d'ensenyament per influir en una formació cristiana adequada; volia influir en el cinema, la ràdio, el teatre. L'any 1926 se'n va anar a Ginebra a la seu de la Societat de Nacions i després a Roma per aconseguir l'ajut papal per a la seva creuada. En l'audiència particular amb Pius XI, va rebre la seva benedicció per a prosseguir en la seva tasca "que ell va beneir – en paraules del mateix Aragó- amb la mà dreta i l'esquerra". En l'Exposició Universal de l'any 29 a Barcelona, els visitants podien passejar-se per un estand

amb cartells, llibres i impresos de material antiblasfèmia de la Lliga del Bon Mot (aleshores Obra del Bon Mot), estand que viatjaria a Roma i París.

Però Aragó va dissenyar també el primer esborrany d'un projecte avançat al seu temps: el laboratori i arxiu de la paraula. Pretenia unir, en un mateix edifici, llibres i llengua parlada. La llengua parlada enaltida i la llengua escrita i literària vivificada pel calor vital que li donaria el contacte amb la llengua oral. El febrer de 1916 presentava a Prat de la Riba la creació d'un centre científic en el qual s'estudiés la llengua parlada. El juny, la Mancomunitat acordava ampliar el Laboratori de Fonètica. No es va poder anar més enllà.

La Guerra Civil va portar la prohibició de la llengua que ell tant havia estimat. Aragó va abraçar altres "cruzadas". Però va continuar creient en els seus somnis. Els anys cinquanta, s'adreçava a l'alcalde franquista del moment a Sta. Coloma: "Las lenguas escritas y literarias necesitan de las lenguas vivas y populares, habladas, sin las cuales aquellas morirán y las lenguas en su estado escrito y literario deben influir sobre las lenguas vivas y populares, educando sus sonidos y sus voces, eliminando parásitos y elementos patógenos y elevando y ennobleciendo día tras día todo su contenido idiomático ("Proyecto de biblioteca-laboratorio y archivo de la palabra")... Hoy es muy fácil conectar la radio con una cinta magnetofónica y se podría obtener fácilmente la voz de Franco, Pío XII...". Pobre Ivon l'Escop!. Però encara, en el fons del seu cor, devia cremar la torxa del record de la seva llengua, aleshores esclafada i envilida no per mals mots sinó per una dictadura genocida que volia arrasar-la, per la qual ell havia combatut com ningú. Va ser una bellíssima batalla.